

HALİKARNAS BALIKÇISI

Düşün Yazıları

Hazırlayan: **AZRA ERHAT**

BİLGİ YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

Halikarnas Balıkçısı (kısa yaşamöyküsü)	7
Önsöz (Azra Erhat)	9
TÜRKİYE'NİN DİONİSYAK TARİHİ	13
Narhex Dergisi	15
Türkiye'nin Dionisyak Tarihi	16
Mimar Sinan ve İsabe Camisi	16
“Nebris” ve “Postnişin”	18
Afrikalıların “Ne Dansı Edersin?” Sorusu	20
Anadolu'nun Türkü ve Oyunları	22
Zeybek ve Fes	22
Erzurum Oyunları	27
Evrende Raks ve Müzik	28
Raks ve Sevi	29
Raks ve İş	31
KARDEŞLİKLER VE ARKADAŞLIKLAR	33
Halikarnas Balıkçısı Ahiliğin Kaynağını Araştırıyor	35
Kardeşlikler ve Arkadaşlıklar	37
Evliya Çelebi ve İbn-i Battuta	41
İonya'nın Aydınlığı	43
Yunanistan'ı Anadolu Kurtardı	44
Kadercilik-Tragedya	46
Uygarlığın Çocukluk Çağları	47
Dönelim Gene Ahilere	50
Bizans-Efendi-Efe	52
ZEYBEKLER	63
DİNLER ÜZERİNE	93

PAPAZLIK VE LAİKLİK	113
BEN İKAROS!	131
İkaros Efsanesi	137
Apollon ile Dafne	137
Ben İkaros	144
HOMEROS ÜZERİNE	153
İLYADA VE ODİSE'NİN SANSÜR EDİLMESİ	199

HALİKARNAS BALIKÇISI (1890-1973)

“Tarih sahibi” Sadrazam **Cevat Paşa**’nın kardeşi, tarihçi-yazar-vezir **Mehmet Şakir Paşa** Girit’te sefirken,¹ eşi **İsmet Hanım**, 16/17 Nisan 1890 gecesi bir oğlan doğurdu. Çocuğa, anasının o gece düşünde **Musa Peygamber**’i görmesi dolayısıyla “**Musa**”, amcasının ve babasının adlarından ötürü “**Cevat Şakir**” adları verildi.

Musa Cevat Şakir’in çocukluğu, babasının atandığı Atina/Faleron’da, beş yaşından sonra İstanbul/Büyükkada’da geçti. Bu yıllarda resim yeteneğiyle dikkati çeken **M.C. Şakir**, bir yandan özel dersler alırken, bir yandan Büyükkada Mahalle Mektebi’nde okudu. İngilizceyi hayli iyi kavradığı için, hazırlık okumadan Robert Kolej birinci sınıfına alındı. Bu okulu, ilk mezunlarından biri olarak pekiyi dereceyle bitirdi.

Kendisi, kendini bildi bileli denizci olmak istiyordu. Ama ailesinin ısrarı üzerine İngiltere’nin Oxford Üniversitesi’ne gönderildi. Orada “Yakın Çağlar Tarihi” bölümünde öğrenim gördü. Bu arada, Oxford’un ünlü kitaplığından yararlandı.

Yurda dönünce İstanbul’da, çeşitli gazete ve dergilerde yazılar yazdı, karikatür ve kapak resimleri çizdi (1910-1925).

Resimli Hafta dergisinin 13 Nisan 1925 günlü sayısında, “Hapishanede İdama Mahkûm Olanlar Bile Bile Asılmaya Nasıl Giderler?” başlığı ve **Hüseyin Kenan** imzasıyla yayımlanan yazısı yüzünden üç yıl kalebentlikle Bodrum’a sürüldü. Cezasının son yarısını İstanbul’da geçirdikten sonra yeniden döndüğü

1) *Meydan Larousse* (XI/710-a) “Resmo kumandanı”; *Osmanlı Tarihi* (**Enver Ziya Karal**, VIII/143) “komiser” diyor.

Bodrum'da yaklaşık çeyrek yüzyıl kaldı. Bodrum'un Karia çağındaki adından esinlenerek **Halikarnas Balıkçısı** takma adını kullanır oldu. Bodrum'un gelişmesine ve Anadolu uygarlığının tanınıp tanıtılmasına olağanüstü katkılarda bulundu.

Servet-i Fünun, *Cumhuriyet* ve daha sonra *Demokrat İzmir* gibi dergi ve gazetelerde **Halikarnas Balıkçısı** takma adıyla yazdığı yazı, hikâye ve romanlarla uluslararası üne kavuştu.

Çocuklarının ortaöğrenimleri için 1947'de yerleştiği İzmir'de gazetecilik, yazarlık ve turist rehberliği yaptı. 13 Ekim 1973 Cumartesi günü saat 15.10'da İzmir'de öldü ve Bodrum'da gömüldü.

ÖNSÖZ

Mektuplarıyla Halikarnas Balıkçısı adlı derlemenin önsözünde **Balıkçı**'nın mektupları arasında bilimsel konulara ayrılmış, mektup sayılamayacak yazılar bulunduğunu, bunları bir ikinci derleme için alıkoyduğumu yazmıştım. Bu söz okurlarım arasında epey dikkati çekti, yıllardır benden bu yazıları isteyenler var. İlk derlemeden bu yana da o yazıları toplayıp derli toplu biçimde yayına hazırlamaya özen gösterdim. Ne var ki, bu iş o iş kadar kolay olmadı. Gerçi mektup olsun, makale olsun, **Halikarnas Balıkçısı** her yazdığını okuru ile canlı bir diyalog halinde sürdürmekteydi. Bilimsel diye nitelediğim mektuplar arasında bana yazılmışlar, **Sabahattin Eyuboğlu**'na ya da her ikimize hitap edip de **Balıkçı**'nın bir yerde yayımlanmasını istediği bize gönderilmiş yazılar vardı. Bunların bilimsel değeri kuşku götürmez, ancak onları yayına hazırlamak için özenle kopya edilmeleleri, gerektiği yerde düzeltilmeleri, açıklamalar, çevirilerle daha anlaşılır bir hale getirilmeleri gerekiyordu. Bu mektupların kimisi de eski Türkçe olarak yazılmıştı, onları okutmak ve yeni yazı ile daktilo etmek de bir çaba gerektiriyordu. Zamanla bu çabayı yaptım ve bu yazılar yayımlanır duruma geldi diyebilirim. Ne var ki, bu çabalarım beni tam anlamıyla memnun etti diyemem. Asıl amacım tam anlamıyla eleştirel bir yayının denebilecek bir kitap hazırlamaktı. Bunun için de bendeki yazılardan başka, bilimsel konularda **Halikarnas Balıkçısı**'nın daha ne yazdıysa hepsini bir araya getirip

karşılaştırmak. Bu iddialı ve kapsamlı çalışma henüz gerçekleştirilmiş değildir ama elde bulunan ve yıllarca temize çektiğim yazıları da uyutmanın bir anlamı yoktur düşüncesi ile bu ilk derlemeyi yayımlamaya karar verdim. **Halikarnas Balıkcısı** bir hazinedir, onun ne yazık ki epey dağınık bulunan düşün ürünlerini toplamayı biri başlatabilir, bir ya da birçok başkası zamanla tamamlayabilir. Asıl erek, düşüncesinin kuşaktan kuşağa sürekli olarak aktarılmasıdır.

Bu derlemeye yedi yazı aldım, yedisini de burada biraz tanıtmaya çalışayım:

1– **Narthex** adındaki yazı: Bana yazılan mektuplarda sözü geçen topluca bir dergi çıkarmak isteğindeydi **Balıkcı**. Kendisi de dostları da bu dergiye sürekli yazı yazacak, bizi ilgilendiren konuları işleyecektik. İlk yazıyı da kendisi **Sabahattin Eyuboğlu**'na hitaben ve eski Türkçe olarak yazmıştı. Ben bu yazıyı bir akrabama okuttum, **Emine Temizhan** adlı bu akrabamın değerli yardımları ile metnini saptadım ve sonra da daktiloya çektim. Yazıya alt başlıkları da okuyucuya kolaylık olsun diye kendim koydum.

2– **Zeybekler: Halikarnas Balıkcısı** zeybekler konusunda uzunca bir yazıyı *Cumhuriyet* gazetesine verilmek üzere elle yazılmış olarak bana göndermişti. Ben elyazmasını temize çektim ve yazıyı gazeteye verdim, gazetenin Ağustos 1968 sayılarında yayımlandı.

3– **Dinler Üzerine**: Bu yazı 10 Temmuz 1960 tarihini taşıyan **Sabahattin Eyuboğlu**'na yazılmış bir mektuptur.

4– **Papazlık ve Laiklik**: Daktilo ile yazılmış ve **Halikarnas Balıkcısı**'nın kendi elinden düzeltmeler ve notlar bulunan bu yazı, sanırım ki hiç yayımlanmadı. Acaba *Nart-*

hex dergisi için mi hazırlanmıştı? Anımsayamıyorum. Yazıyı düzeltmeden olduğu gibi veriyorum. “Dinler Üzerine” yazısını tamamlar niteliktedir.

5– **Ben İkaros**: İki defter halinde bana gönderilen bu çok değerli yazı da *Narthex* için yazılmıştır. İçinde biri “Dafne”, öbürü “İkaros” söylencesi diye iki öykü geçiyor ki birini *Yeni Ufuklar* dergisinde yayımlamıştık. Aynı dergide **Halikarnas Balıkçısı**’nın “hexametron”, “tavla”, “ay yıldızlı bayrak” vb. konulu yazılarını bir başka derlemeye bırakıyorum.

6. ve 7– **Balıkçı**’nın İlyada çevirim ve Homeros hakkındaki tartışmalarımızla ilgili olarak bana yolladığı ilk mektubun kopyalarıdır. Bunları temize çekerken notlarla bezemeye, kimi yerlerindeki yabancı dildeki metinleri dilimize çevirmeye ve elden geldiğince çok açıklamalarla daha kolay anlaşılır, bu konularda uzman olmayan kimselerce de sindirilir bir hale sokmaya çalıştım; ama zor iş, pek başaramadım.

Bu derlemeyi böyle olduğu gibi okurlarıma sunuyorum. İlerde daha tamam bir kitap olması için okurlarımın yardımlarını diliyorum.

Azra Erhat
Kasım 1980

**TÜRKİYE'NİN
DİONİSYAK TARİHİ**

NARTHEX DERGİSİ

Tam dionisyak meşrepte yazıyorum, onun için zapturapt arama. Kafayı adamakıllı çekmekteyim.

Merhaba, Merhaba

Narthex dergisi hakkında şimdi yazmak nasip oldu. Unutmuşundur belki, sana mektubun birkaç cümlesini hatırlatayım: “Para kazanmayacağız bu dergiyle, türkü söyleyeceğiz sadece, yahut dolaşacağız. Ben diyorum ki, dergide fanteziye, sezışlere de yer verelim. Akademi kızsın isterse, **Goethe**’nin bir sözü çok hoşuma gitti geçen gün: ‘*Bir şey ki bana ders vermekle kalır, işgücümü hayatımı ne artırır, ne çoşturur, tiksindirir ondan.*’ Bence de bu sözden hareket ederek, tarih için tarih yapanları, aman objektif hakikatı bulalım diyenleri hadımağalarına benzetiyor. Onlarla tarihin bir araya gelmesinden hiçbir şey çıkmaz manasına.”

Şimdilik dergi diye bir “*château en Espagne*” yapacağız, yani bir hayal kuracağız. Böyle hayali dergiye o senin mektubunu alalıdan beri, hayalen yazıp duruyorum. Bugün şöyle başıboş olarak, kâğıt üzerinde doya doya gezeyim dedim. Seni benimle beraber geziyor farz ediyorum. Zaten kâğıt üzerinde gezmeyip de hava üzerinde hayalen gezdiğim zamanlarda da seninle dolaşır dertleşirim, a.